

Skoger Sparebanks lokaler på Strømsø og Konnerud skole var sentrale steder for Grundlovsforeningen for ca. 130 år siden

Torjus Moland ved Byarkivet i Drammen har fordypet seg i vedlagte stoff som er høyaktuelt nå i forbindelse med Grunnlovsjubileet. Her kan vi lese om stiftelsesmøtet i Skoger Sparebanks lokaler og agitasjonsmøter på Konnerud Skole.

Foto: Fra arkivet

Forhandlings Protokoll for Grundlovsforeningen Skoger Herred

Arbeider man med eldre arkiver i et kommunalt arkiv, kommer man nesten daglig over materiale som vekker interesse og engasjement. Som regel dreier det seg da om materiale som forteller noe om enkeltmenneskers spesielle skjebner og livsvilkår - eller om lokale kuriositeter av det ene eller andre slaget. En sjelden gang får man også ting mellom hendene hvor viktige og dramatiske endringer i den brede nasjonalhistoriske utviklingen kommer til syne. Protokollen fra grunnlovsforeningen i Skoger er et eksempel på dette.

Grunnlovsforeningene

Denne foreningen ble stiftet 26. november 1883 og var én av de ca. 160 grunnlovsforeningene som ble grunnlagt imellom 1882-1885. Tidsrommet for grunnleggelsen er ikke tilfeldig, og når foreningene valgte å kalle seg det de kalte seg, har dette nær sammenheng med den aktuelle rikspolitiske konflikten som gjerne går under navnene statsrådsaken eller vetostriden.

Som noen av oss kanskje husker fra skoledagene, var bakgrunnen for denne striden at landets regjering etter hvert hadde blitt et selvrekutterende kollegium av embetsmenn som styrte relativt suverent - ofte uten skrupler med å ignorere stortingets vedtatte lover og bevilgninger. Den stadig voksende opposisjonen krevde at statsrådene skulle pålegges å møte i Stortinget for at de folkevalgte i større grad skulle kunne føre tilsyn med at regjeringen gjennomførte det de var pålagt. Dette stred imidlertid i mot 1814-grunnlovens strenge maktfordelingsprinsipp og krevde en grunnlovsendring. Grunnlovsendringen ble vedtatt i Stortinget tre ganger, men kongen som stod på statsrådenes parti, brukte sin vetorett og nektet å sanksjonere vedtaket alle gangene. Den som har makt, vil sjelden gi den fra seg. I sluttfasen kom derfor uenigheten først og fremst til å dreie seg om hvorvidt kongen hadde absolutt veto i grunnlovssaker eller bare tre ganger utsettende veto som i andre lovsaker. Hvor nært Skoger-foreningen var knyttet opp til denne konflikten kommer frem i statuttene hvor det står at foreningens formål er: «...at værne om vort Samfundslivs jevne og rolige udvikling paa Kristendommens Grund, og at

virke for Grundlovens Bevarelse og at støtte den Oppfatning, at ingen Forandring i Grundloven kan finne Sted, med mindre Storthing og Konge deri er enige.»

Politiske partier

Befatter en seg med grunnlovsforeningene, er det også viktig å ha med i bevisstheten at det på den tiden rådet en sterk tradisjonsbundet uvilje mot dannelsen av politiske partier. Stortingsmennene skulle være en elite av frie, sterke menn som representerte folket og ikke et politisk parti. Et politisk parti kan defineres som et sentralt, samordnende organ for lokale velgerforeninger og en parlamentsgruppe. Begrepene *Venstre* og *Høyre* refererte på denne tiden mindre til et organ av denne typen og mer til de gruppene som inntok det ene eller det andre standpunktet i den aktuelle konflikten. Tendenser til partidannelser var sterkt tabubelagt og forgikk gjerne i det skjulte. Motstanden mot «partivesenet» var til stede i alle leire, men kanskje sterkest blant de konservative. Foran Stortingsvalget i 1882 gjennomførte venstresida en intens valgkamp i distriktene som førte til et flertall i nasjonalforsamlingen som i neste omgang gjorde det mulig å stille regjeringen Selmer for riksrett. (Det hevdes av noen at dette valget fikk mer karakter av å være en folkeavstemning om veto-spørsmålet enn av å være et ordinært stortingsvalg.) Etter nederlaget innså de konservative at de måtte bite i det sure eplet og arbeide mer organisert for å vinne «folket» for sin sak. Dannelsen av grunnlovsforeningene - hvor den konservative jussprofessoren Ludvig Aubert var en sentral regissør - var et resultat av denne erkjennelsen.

«Foredrag og Discussion»

Det kan være greit å ha utviklingen i riksrettsaken litt som et bakteppe når man leser de første møtereferatene i protokollen for Skoger grunnlovsforening. Foreningen ble grunnlagt i de månedene hvor riksretten behandlet anklagene mot regjeringen Selmer og ca. 3 måneder før den første domsavsigelsen 27. februar 1884. Selve protokollen består av drøyt 30 møtereferater skrevet i tidsrommet 1883 til 1900.

I referatet fra stiftelsesmøtet som ble avholdt i Skoger Sparebanks lokaler på Strømsø, presenteres altså foreningens statutter. Disse redegjør først for det allerede siterte formålet, for så å

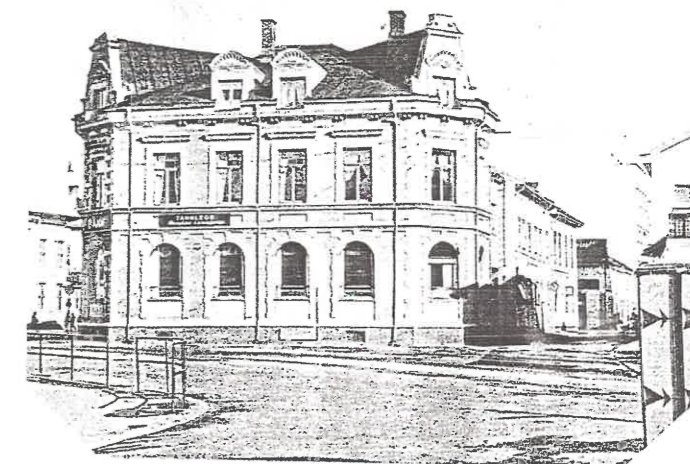
Lars Raknerud, redaktør av Buskerud Blad var sterkt engasjert i konflikten.

gå videre med å fortelle hvordan det er tenkt at foreningen skal arbeide for sin sak: «Foreningen vil virke for sit maal ved at foranstalte Møder, hvori Foredrag, Discussion og Oplæsning finder sted, ved at arbeide for udbredelse av gode Skrifter og Aviser og at fremme gode Valg.» Ser man protokollen under ett, er det det siste, altså forberedelser til forestående valg hvert tredje år, som dominerer ved siden av styrevalg, innskriving av nyinnmeldte medlemmer og slike ting. Perioden fra grunnleggelsen i 1883 til høsten 1885 skiller seg imidlertid ut. Da arrangeres det med relativt stor hyppighet møter med foredrag av inviterte foredragsholdere. Professor Aubert er først ute 8. januar 1884 hvor han holder et «...klart, greit og gribende foredrag, væsentlig om den nuværende politiske Situation...» De over 100 fremmøtte skal ha lyttet oppmerksomt, men referenten nærmest beklager at det ble liten diskusjon etterpå. Grunnen skal ha vært at det var få venstremenn til stede, og det gikk rykter om at de hadde blitt enige om å boikotte arrangementet i et eget møte dagen før. Neste møte er i Ekerhaugen skoles lokaler 4. april, tre dager etter den siste domsavsigelsen i riksretten. Denne gangen er det Lars Raknerud som snakker om Riksstretslovgivningen og Riksstrettsdommene. «Da ingen af «Venstre» var tilside, blev der ingen diskussion.», skriver referenten lakonisk. Den 15. april holder han det samme foredraget på Konnerud skole, og her blir det annerledes: «Da en del venstremænd var til stede, blev der en livlig diskusjon.» Lars Raknerud var redaktør av Buskerud Blad og stod klart på den konservative siden. Da den første dommen i riksrettsaken ble avsagt 27. februar, lot han hele domsavsigelsen trykke i et ekstrabilag med sørgeramme rundt. I en leder dagen etter skrev han: «Vi har et ønske for de fældende Dommere i Rigsretten: Gud lad dem dø rolig.» Etter april er det ikke noe nytt møte før generalforsamlingen i 26. november 1884 hvor foreningen slutter seg til «Centralstyrelsen for landets konservative foreninger» i Kristiania. Det er denne sammenslutningen som siden skifter navn til partiet «Høyre».

5. og 21. februar er Raknerud igjen på banen og holder foredrag om parlamentarismen på Nøstet og Strømsgodset skoler. Den 5. ble det ingen debatt, men den 21. «...udspant det sig en livlig Discussion, hvori deltog flere...». Etter dette ser vi ikke mer til Raknerud, men det holdes fortsatt foredrag. Oftest av lokale foredragsholdere, men Carl Otto Løvenskjold som hadde vært «norsk statsminister i Stockholm» under Aprilministeriet våren 1884, dukker opp ved en anledning. Hans foredrag ville påvirke valget i gunstig retning for Høyre, bemerket referenten, og dette er første gang navnet Høyre tas i bruk i denne protokollen. Nå er man i gang med valgforberedelser, og ordfører, banksjef og

Konnerud skole.

Stiftelsesmøtet ble avholdt i Skoger Sparebanks lokaler på Strømsø.

gårdbruker Lauritz Hervig melder seg inn i foreningen, blir også styremedlem og valgt som en av valgmennene for de konservative. Han representerte siden amttet på Stortinget fra 1895 til 1900.

Ny forening

I 1894 legges foreningen ned for å opprette en ny. Hensikten oppgis å være at man vil samle både eldre og yngre med et mer moderne navn: Skouger moderat konservative Forening. Grunnen til at man ikke bare kunne foreta et navneskifte, må ha vært at dette formelt ikke var mulig hvis man samtidig også ville endre formålsparagrafen. Den fikk nemlig en annen ordlyd i den nye foreningen ved at man sløyfet det siste om at grunnloven ikke kunne endres "...med mindre Storthing og Konge deri er enige." Dette må ha vært ansett som et tapt slag i 1894. Nå blir det igjen en del foredragsvirksomhet, men denne gangen mer som en del av valgkampen. Det siste møtet som det er skrevet referat fra, er datert 25. august 1900. Så er det bare blanke sider i protokollen.

Nasjonalpolitisk historie på lokalt nivå

Ser man alle møtereferatene under ett, er de relativt tørre og kortfattede. De eneste vurderingene som gjøres er når det holdes foredrag. Da sies det gjerne noe om foredragets høye nivå, antall tilhørere og om de var lydhøre - og ikke minst om det ble noen debatt etter foredragene. Ble det det, får man inntrykk av at man anså møtet for spesielt vellykket.

Dersom grunnlovsforeningen i Skoger aldri hadde blitt stiftet, ville vår felles historie selvfølgelig ikke ha sett det minste annerledes ut. Den var som nevnt bare én av ca 160, det var allerede stiftet ca 90 andre da den så dagens lys og statuttene var nok skrevet over samme lest som alle de andre. Når den i dag allikevel kan være interessant å beskjeftige seg med, har det med flere ting å gjøre. Statsrådsaken og vetostriden førte til to av de viktige endringene i norsk politisk historie, innføringen av parlamentarismen og dannelsen av de politiske partiene. Vi har også pr. i dag en statsminister fra det partiet foreningen var med å danne grunnlaget for, og til neste år vil vi feire at det er 200 år siden grunnloven ble til. Det mest spennende er allikevel at striden den gang avfødte en aktivitet på grasrotnivå man ikke hadde opplevd tidligere, og den regnes for å være den første virkelig store politiske massemønstring her i landet. I protokollen fra Skoger kan man så og si ta det sterke engasjementet på pulsen.